

MO^{*} paper 113

Sgt. Amber L. Smith CC BY 2.0

Saoedi-Arabië: revolutie van bovenaf

Bart Peeters

MO*papers is een serie analyses die uitgegeven wordt door Wereldmediahuis vzw. Elke paper brengt fundamentele informatie over een tendens die de globaliserende wereld bepaalt. **MO*papers** worden toegankelijk en diepgaand uitgewerkt.

MO*papers worden niet in gedrukte vorm verspreid. Ze zijn gratis downloadbaar op www.mo.be. Bij het verschijnen van een nieuwe paper wordt een korte aankondiging gestuurd naar iedereen die zijn of haar e-mailadres bezorgt aan mopaper@mo.be (onderwerp: alert)

Bart Peeters is een arabist en vertaler die verschillende jaren doorbracht in het Midden-Oosten. Hij schreef eerder het hoofdstuk over de Syrische oorlog in 'Het Midden-Oosten – The times they are a-changin' (Sami Zemni (red.), EPO 2013) en publiceerde "De staat voorbij" (Critica 2017) over Rojava.

Redactieraad **MO*papers**: Saartje Boutsen (Vredeseilanden), Lieve De Meyer (eindredactie), Rudy De Meyer (11.11.11), Gie Goris (MO*), Brigitte Herremans (Broederlijk Delen), Nadia Molenaers (IOB Antwerpen), Marieke Poissonnier, (Oxfam-Wereldwinkels), Arne Schollaert (Oxfam-Wereldwinkels), Liesbet Vangeel (FOS-Socsol), Emiel Vervliet.

Informatie: mopaper@mo.be of MO*paper, Vlasfabriekstraat 11, 1060 Brussel
Suggesties: emiel.vervliet@telenet.be

Wereldmediahuis is ook uitgever van het printmagazine MO*, de mondiale nieuwssite www.MO.be, en van de nieuwsbrief eMO* (tweemaal per week). Verder organiseert de vzw MO* lezingen en mondiale cafés.

Overname van de teksten is toegestaan mits toestemming van auteur en uitgever.

De omvang en diepgang van de spectaculaire acties die de ambitieuze 32-jarige Saoedische kroonprins Mohammed bin Salman (verder ook Mbs) de laatste weken heeft ondernomen, worden ondanks de stortvloed aan nieuws, opinies en analyses, nauwelijks begrepen en besproken. Het is misleidend om de detentie van tientallen prinsen, (ex-)ministers, legerofficieren en zakenlui in het Ritz-Carlton hotel voor te stellen als een simpele anti-corrupciecampagne. MbS presenteren als een economisch hervormer, is maar het halve verhaal. En zijn mededeling dat hij een 'gematigde islam' wil invoeren, interpreteren als een puur moderniserende inhaalbeweging, verbergt ook al meer dan het verklaart.

Om de echte impact te begrijpen van de machtsovername die in Riyadh aan de gang is, moet je weten op welke manier het Saoedische regime de macht in handen houdt. Het bewind van de Aal Saoed, de clan van de Saoeds, wordt doorgaans niet omschreven als een dictatuur, en technisch gesproken is (was) het dat ook niet. De beslissingsmacht berust in feite op een consensus binnen een elite en die consensus wordt bereikt door middel van een structuur die berust op drie pijlers: een tribale, een religieuze en een economische pijler.

DE DRIE PIJLERS VAN HET SAOEDISCHE REGIME

DE TRIBALE PIJLER

Het is genoegzaam bekend dat Abdoel Aziz ibn Saoed, de veroveraar van het gebied dat hij in 1932 het koninkrijk Saoedi-Arabië doopte, tientallen vrouwen huwde en in totaal bijna vijftig zonen verwekte. Die welhaast karikaturale uitvergroting van een lokale traditie was in feite een weloverwogen en efficiënte politieke strategie: hij huwde een vrouw uit de belangrijkste familie van elke machtige clan waarvan hij het gebied veroverde en bond daarmee de leiders van het gebied aan zijn familie en regime. Wanneer die huwelijken ook een of meer mannelijke nakomelingen opleverden, vormden die hun eigen (paradoxaal genoeg dus matrilineaire) 'tak' binnen de familie Saoed. De machtigste takken zijn de Soedairi's, met de vroegere koning Fahd en de huidige koning Salman, en de Shamars van Salmans voorganger koning Abdoellah. Hoeveel mannelijke nakomelingen die tweede generatie op haar beurt verwekte, is tot op de dag van vandaag een officieel staatsgeheim – de speculaties gaan van 3.000 tot 15.000 prinsen.

Dit betekent dat wat de 'familie' Saoed wordt genoemd, in feite een tribale federatie is die via clanhoofden en patriarchen ook een bepaald deel van de bevolking 'vertegenwoordigt'. Precies daarom voerde het bestuur van het land, tot enkele weken geleden dus, een beleid dat een consensus tussen de verschillende

takken van de familie Saoed vereiste. Ook de olie-inkomsten werden via een nauwkeurige verdeelsleutel verspreid binnen de familie/federatie en zo, via het patrimoniale systeem waarin elke clan een eigen entourage bedient, over een groot deel van de bevolking.

Die structuur was nooit volledig inclusief: de sjiiitische bevolking in het oosten en de ismaëlitische en zaiditische bevolking in het zuidwesten (in de provincies Asir en Najran, gebieden die zijn veroverd op Jemen) werden bijvoorbeeld altijd stiefmoederlijk behandeld, net zoals Saoedi's die tot kleine en minder invloedrijke clans behoorden, met name veel van de (vroegere) bedoeïenen.

De aanhouding van aan aantal van de belangrijkste prinsen en van politici, legerofficieren en zakenlui uit hun entourage moet gezien worden in het licht van de eliminatie van die tribale pijler van het regime: MbS neemt de politieke, militaire en economische macht van de andere clans af. Dit is een ongeziene coup die het machtssysteem van het land volledig omgooit. De media spitsen zich vooral toe op de rijke en internationaal bekende prins Waleed bin Talal, maar het gaat in totaal om honderden mensen, onder wie veel kopstukken die op binnenlands vlak een grotere rol spelen dan bin Talal.

Nadat MbS in juni van dit jaar de Amerikaanse protegé en toenmalige kroonprins Mohammed bin Nayef al uit zijn functies van troonopvolger en minister van Binnenlandse Zaken zette, schakelt hij nu in één beweging ook zijn enige overblijvende rivaal van betekenis uit, prins Mita'ib bin Abdoellah. Deze zoon van de vorige koning Abdoellah, die de andere machtige clan – de Shammars – vertegenwoordigt, werd door MbS ontheven van zijn functie als bevelhebber van de Nationale Garde. De Saoedi-Arabische Nationale Garde of SANG, een militaire macht die specifiek parallel aan het officiële leger werd opgericht om het bewind intern te verdedigen tegen een eventuele coup vanuit dat reguliere leger, is eveneens samengesteld volgens een verdeelsleutel die elke clan invloed en macht geeft binnen dit belangrijke militaire orgaan. Mita'ib

genoot – als tegenstander van de machtige Soedairi-clan die al tientallen jaren probeert de macht naar zich toe te trekken – grote populariteit binnen de Nationale Garde, net als zijn vader Abdoellah die ook tientallen jaren lang de bevelhebber van de SANG was. Na de overname van de politiemacht van Mohammed bin Nayef is nu dus alle militaire macht in handen van MbS, die ook minister van Defensie is.

De urgentie waarmee MbS handelt, heeft veel te maken met de zeer wankelende gezondheid van de koning, zijn vader Salman, die volgens verschillende bronnen zeer binnenkort zal aftreden ten voordele van zijn zoon. Voor het zover is, wil de kroonprins alle touwtjes in handen hebben om zijn plannen ongehinderd te kunnen uitvoeren.

DE RELIGIEUZE PIJLER

In de meeste analyses over Saoedi-Arabië kun je lezen dat het regime zichzelf legitimeert als 'beschermers van de twee heilige plaatsen' (Mekka en Medina) en als waarborger van de 'zuivere' islam, de wahabitische strekking¹. De stichter van de Saoedi-clan, Mohammed ibn Saoed, verbond in de achttiende eeuw het lot van de Saoeds met dat van de religieuze hervormer Mohammed Ibn Abd al-Wahhab. Dat gaf Saoeds troepen, de *ikhwan* ('broederschap'), een religieuze motivatie en liet toe het clangebied rond Diriya vanaf 1744 uit te breiden tot een emiraat dat grote delen van het huidige Saoedi-Arabië omvatte. De fanatieke anti-sjiitische houding van de wahabieten leidde van bij het begin tot bloederige slachtpartijen. In 1818 maakten de Ottomanen een einde aan dat eerste emiraat, nadat de *ikhwan* het sjiitische heiligdom van Kerbala in het huidige Irak aanvielen, er meer dan tweeduizend mannen, vrouwen en kinderen doodden en alles van waarde plunderden.

Tussen 1902 en 1932 'heroverde' de moderne Abdoel Aziz ibn Saoed vanuit Koeweit het huidige Saoedi-Arabië. Hij behield de band tussen de Aal al-Saoed en de Aal al-Sheikh (de afstam-

melingen en opvolgers van Abd al-Wahhab), waarmee hij zijn veroveringen en later de politieke heerschappij van de familie legitimeerde. Tot de ontdekking van olie in 1937 en de daaropvolgende uitbating van de oliebronnen was dat ook de enige legitimatie van zijn bewind, dat voornamelijk in stand werd gehouden met Britse financiële steun. Het verbond tussen de beide clans is in essentie tot vandaag onveranderd gebleven, hoewel de relatieve macht van beide binnen de alliantie in de loop der tijd wel eens schommelde.

Wanneer MbS nu claimt te willen terugkeren naar een 'gematigde islam', situeert hij die in de periode vóór 1979, waarbij hij suggereert dat het wahabisme vanaf 1979 'uit de hand begon te lopen' als reactie op de islamitische revolutie in Iran. Het klopt wel dat de religieuze autoriteiten in het land met de steun van de toenmalige koning Khalid vanaf 1979 een veel grotere impact kregen op het onderwijs, het gerecht en het maatschappelijk leven in het algemeen. Dat was echter geen reactie op de Iraanse revolutie, maar op een 'incident' in Mekka. In november van dat jaar bezette een groep onder leiding van ene Juhayman al-Otaybi gewapenderhand de grote moskee van Mekka in

¹ Zelf verwerpen ze de naam wahabisme en noemen ze zich liever *muwahhidun* (monotheïsten).

een poging om de Saoeds, die hij beschuldigde van corruptie, decadentie en afwijking van het smalle pad van het wahabisme, omver te werpen. De groep van Juhayman werd na een belegering van een maand uiteindelijk uit Mekka verdreven en terechtgesteld, maar de Saoeds waren danig geschokt dat hun legitimiteit in vraag werd gesteld² en besloten daarom de strikte regels van het wahabisme met grotere gestrengheid toe te passen. In politieke termen betekende dit dat de macht van de Aal al-Sheikh binnen de alliantie opnieuw gevoelig toenam en dat hun invloed zwaarder woog op het beleid.

Het is die macht die MbS nu wil aanpakken, met als bijkomend voordeel dat hij daarmee een mooie public relations-slag kan slaan in de Verenigde Staten en het Westen, door zichzelf voor te stellen als een moderniserend hervormer die niet langer jihadistische terreur steunt. Dat versterkt meteen ook zijn verhaal dat enkel Iran en Qatar de financiers van het religieus gekleurde terrorisme zouden zijn. Het gevaar is natuurlijk dat hij daarmee opnieuw een opstand van de meer fanatieke sectie van de religieuzen kan uitlokken en de legitimiteit van zijn eigen bewind ondergraaft.

DE ECONOMISCHE PIJLER

Een hervorming van het wahabisme die wantoestanden als het rijverbod en het (door de segregatie de facto opgelegde) werkverbod voor vrouwen afschaft, een openbaar leven toelaat waarin mannen en vrouwen niet langer gesegregeerd zijn en vormen van entertainment die in het koninkrijk nog altijd verboden zijn zoals bioscopen uit de criminaliteit haalt, neemt daarnaast ook een aantal belangrijke obstakels weg om een meer gediversifieerde economie uit te bouwen. Die verbodsbepalingen en maatregelen zoals de verplichte sluiting van supermarkten, restaurants, kantoren en fabrieken tijdens de gebedstijden (vier keer per werkdag) hebben namelijk aanzienlijke economische gevolgen. Vraag maar eens aan Saoedische en buitenlandse ondernemers wat ze ervan vinden dat ze op de

Ook in hun buitenlands beleid maken de Saoeds handig gebruik van religie in hun voordeel. Het koninkrijk financiert sinds jaar en dag wereldwijd de bouw van moskeeën en de opleiding van imams om hun wahabitische versie van de islam (in die context door tegenstanders vaak 'petro-islam' genoemd) te verspreiden en in te zetten als een instrument om internationaal invloed uit te oefenen. Ook het financieren van Al Qaida, de Taliban en andere jihadistische groepen is een onderdeel van dat beleid. In het verleden werd die invloed met name uitgeoefend om – met enthousiaste steun van het Westen – op tal van plaatsen in de moslimwereld (van Egypte tot Afghanistan en van Indonesië tot Oman) communistische, socialistische, seculiere, antikoloniale en nationalistische tendensen en regeringen te bestrijden. Sinds 1979 is daar nog de heropleving van het anti-sjiitisch sektarisme bijgekomen, dat wordt ingezet om de economische en politieke rivaliteit met de Islamitische Republiek Iran over de regionale dominantie voor te stellen als een (zogezegd eeuwenoud en onwrikbaar) conflict tussen soennieten en sjiieten.

duizend kilometer lange Saoedische Rode Zeekust vol zandstranden geen toeristische bestemmingen kunnen uitbouwen vanwege het alcoholverbod, het verbod op bioscopen en de segregatie tussen de geslachten. En er zijn ook nog andere effecten waar je misschien niet meteen bij stilstaat: zo is er vier keer per dag een spits in de ongevallenstatistieken, omdat iedereen nog snel probeert boodschappen te doen voor de gebedstijd aanbreekt. Doordat vrouwen niet mogen autorijden, komt in gezinnen die zich geen tweede wagen en inwonende chauffeur kunnen veroorloven, de man doorgaans een uur later op het werk aan en moet hij ook een uur eerder vertrekken om de kinderen naar school te brengen en weer op te halen. Andere gezinnen moeten dan weer een deel van hun inkomen uitgeven om een inwonende chauffeur te betalen.

² In 1975 werd koning Faisal al vermoord door een fanatieke wahabiet nadat hij besliste televisie toe te laten in Saoedi-Arabië. (Later ontdekte het religieuze establishment echter dat het zelf ook zijn voordeel kon doen met die duivelse technologie en schoten religieuze zenders en 'televangelisten' als paddenstoelen uit de grond.)

Ook voorgangers van MbS ondernamen al verschillende pogingen tot diversifiëring van de Saoedische economie, maar zonder veel succes. De verkoop van olie maakt nog altijd 92,5% uit van de totale staatsinkomsten, 97% van de export en 55% van het bnp. Ook het al even vaak aangekondigde Saoedi-seringsproject – pogingen om het enorme aantal buitenlandse arbeidskrachten geleidelijk aan te vervangen door Saoedische werknemers – schiet niet op. Er werken tien miljoen buitenlanders op de Saoedische arbeidsmarkt en in de privésector is zelfs 90% van alle Saoedische werknemers expat. De reden daarvoor is deels terug te voeren tot de greep van de clerus op het onderwijs, waar vakken als Koranrecitatie vaak een groter deel van het curriculum uitmaken dan praktische vaardigheden die ook nut hebben buiten de moskee.

De Saoedische economie blijft dus het schoolvoorbeeld van een *rentier economy*, dat wil zeggen een economie waarin de staat zijn inkomsten niet haalt uit belastingen op winst gemaakt met de productie van goederen en diensten, maar uit royalty's gegenereerd door de verkoop van grondstoffen. Typisch aan *rentier states* is dat de staat alle inkomsten rechtstreeks in handen heeft en die vervolgens naar eigen goeddunken kan herverdelen onder een bevolking die geen belastingen betaalt en dus ook moeilijker inspraak kan afdwingen. In technische termen wordt dit een patrimoniaal distributiesysteem genoemd, waarin bevolkingsgroepen voor hun inkomsten volledig afhankelijk zijn van de staat (in dit geval dus de familie Saoed en al haar takken). Die verdeling kan de vorm aannemen van werkgelegenheid (vooral in de gigantische staatssector, waar tal van functies enkel worden gecreëerd om mensen van inkomsten te voorzien), maar ook van het toekennen van importvergunningen, monopolies, enzovoort.

Daarnaast worden veel producten en diensten zwaar gesubsidieerd. Provinciegouverneurs en stadhouders (doorgaans leden van de Aal Saoed), evenals lokale clanleiders en andere notabelen houden ook wekelijks of maandelijks *diwans* – open salons waar mensen naartoe komen voor 'dienstverlening', zoals dat vroeger in verzuild België genoemd werd, en waar

geld vaak gewoon op verzoek in contanten wordt uitgedeeld. Doordat de verdeling loopt via clanhoofden en familiepatriarchen, wordt op die manier ook het tribale systeem weer versterkt.

De Saoeds gebruiken hun olie-inkomsten ook om dissidenten af te kopen en ongenoegen bij de bevolking te temperen. Zo deelde koning Abdoellah in 2011, vlak na de omverwerping van president Moebarak in Egypte bij het begin van de 'Arabische lente', zomaar eventjes 37 miljard dollar uit onder de bevolking in de vorm van loonsverhogingen, eenmalige bonussen, nieuw gecreëerde banen en kwijtschelding van leningen. Toen Abdoellah in 2015 stierf, deelde Salman als glijmiddel voor zijn troonsbestijging nog eens 35 miljard uit.

Door de sinds medio 2014 aanhoudend lage olieprijsen – deels als gevolg van een prijzenoorlog waar Saoedi-Arabië zelf flink aan bijdraagt – zijn de staatsinkomsten echter fors geslonken. De aanslepende en dure oorlog tegen Jemen en de economische blokkade tegen Qatar maken die situatie nog erger. Saoedi-Arabië heeft op een paar jaar tijd een derde van zijn aanzienlijke reserve aan buitenlandse deviezen opgesoupeerd.

Om de slabakkende economie te diversifiëren en aan te zwen- gelen, lanceerde MbS onlangs zijn Vision 2030, met een aantal nieuwe economische initiatieven waarvan Neom het bekendste luik is. Neom is een geplande, volledig nieuw te bouwen hightech stad in de woestijn, aan de grens met Jordanië en vlak bij Israël. Ondanks aandringen van Salman en MbS waren prinses en zakenlui naar verluidt niet happig om te investeren in Vision 2030 en begonnen ze integendeel discreet kapitaal naar het buitenland te versluizen. Dit was een belangrijke motivatie voor de 'anti-corruptiecampagne' en de arrestatie van het kruim van de Saoedische politieke en economische wereld en de confiscatie van hun fortuin en bezittingen, waarmee MbS naar verluidt rond de 100 miljard dollar wil ophalen³. *En passant* neemt hij ook vrijwel alle Saoedische mediaconcerns over.

Als de actie echt de verregaande corruptie in de Saoedische eco-

³ Op 16 november berichtte de pers dat MbS de gearresteerden de mogelijkheid biedt om hun vrijheid af te kopen in ruil voor 'tot 70% van hun bezittingen'.

nomie aanpakt, zou hij in één klap ook een ander obstakel voor de diversifiëring van de economie en het aantrekken van buitenlandse investeringen van tafel vegen. Het is echter waarschijnlijker dat er weinig zal veranderen, behalve dat het smeergeld nu integraal naar de Soedairi-clan zal gaan. In Saoedi-Arabië zijn de staat en de Saoedische familie namelijk één: de Saoeds zien zichzelf niet als de regeerders maar als de scheppers en eigenaars van het land. Het is dan ook onzinnig om te spreken van 'corruptie' als een deel van de olie-inkomsten rechtstreeks naar de diverse takken van de familie gaat. Dat is precies het systeem dat het land al decennia lang officieel toepast.

Een groot probleem met de verrassende 'anti-corruptiecampagne' van MbS is dat ze zowel Saoedische als buitenlandse investeerders afschrikt en doet twifelen om nog in het koninkrijk te investeren net op het moment dat MbS die investeringen broodnodig heeft voor zijn Vision 2030. Er stroomt nu nog massaler Saoedisch kapitaal naar Zwitserland dan ooit tevoren, vooral uit takken van de familie die vooralsnog niet zijn meegesleurd naar het Ritz-Carlton hotel maar daar wel voor vrezende en hun bezittingen alvast veilig willen stellen.

Buitenlandse investeerders zijn dan weer geschokt over het feit dat het luxueuze hotel waar ze nauwelijks twee weken gele-

den enthousiast naar de powerpoints van MbS over zijn visie keken, nu een gevangenis is geworden waar, zoals een van hen het stelde in de *Financial Times* "mijn halve rolodex vastgehouden wordt". Investeerders willen een stabiel klimaat en als ze hun contacten en zakenrelaties gemarteld en afgeperst zien worden in het luxehotel waar ze een week tevoren nog met diezelfde mensen zaten te vergaderen over investeringen, zullen ze natuurlijk wel twee keer nadenken voor ze terugkomen.

Een ander economisch aspect van de revolutie van bovenaf is minder eenduidig: MbS lijkt de traditionele *checkbook diplomacy* – waarbij het koninkrijk zijn buitenlandse beleidsvoorkeuren eenvoudigweg koopt – te willen vervangen door gunboat diplomacy – het dreigen met oorlog zoals recentelijk tegen Libanon (zie verder). Of dat zal lukken, is een groot vraagteken. Om oorlogsdreigingen geloofwaardig te maken, moet je namelijk een sterk en performant leger hebben en het avontuur in Jemen toont duidelijk dat Saoedi-Arabië dat vooralsnog niet heeft, ondanks de miljardeninvesteringen in gesofisticeerd wapentuig. Pogingen om de Egyptische en Pakistaanse legers te 'huren', zijn recentelijk afgeketst en de afgelopen week heeft bovendien aangetoond dat Israël ook niet echt staat te springen om de rol van Saoedische stok achter de deur te spelen.

HET MASTERPLAN

Wat is het einddoel van MbS? Dat lijkt vrij duidelijk. Als eerste vertegenwoordiger van de derde generatie⁴ koningen van Saoedi-Arabië wil hij het roer radicaal omgooien en de macht concentreren in de persoon van de koning. Dat betekent in de eerste plaats dat het consensussysteem wordt afgeschaft en dat de politieke, militaire en economische macht en de controle over de media worden gecentraliseerd in één paar handen. Saoedi-Arabië wordt in zijn plan dus een 'echte' dictatuur.

Er zijn natuurlijk inderdaad tal van goede redenen waarom drastische hervormingen zich opdringen. We hebben er hierboven al

enkele opgesomd. Bovendien maakt het moeizame consensus-systeem binnen de tribale federatie drastische hervormingen vrijwel onmogelijk of legt ze in ieder geval een slakkengang op, zoals pijnlijk duidelijk werd tijdens het bewind van de vorige 'hervormer' koning Abdoellah. Of de oplossingen van MbS het gewenste effect zullen hebben, valt zeer te betwijfelen.

Met zijn impulsieve en brutale manier van werken, die geen rekening houdt met bestaande gevoeligheden en machtsrelaties en die alle tegenstand genadeloos uit de weg ruimt, creëert hij tegen snel tempo een indrukwekkend aantal binnenlandse vijan-

⁴ Elke opvolger van Abdoel Aziz ibn Saoed, inclusief de huidige koning Salman, was een zoon van hem. MbS is de eerste kleinzoon die zoveel macht naar zich toe weet te trekken en als kroonprins zal hij, wellicht binnen niet al te lange tijd, zelf koning worden.

den. In de Nationale Garde en het reguliere leger (dat het na meer dan twee jaar beu is om verliezen te incasseren in de uitzichtloze oorlog tegen Jemen) groeit de tegenstand snel. Bij de clerus en in de zakenwereld heeft MbS talloze mensen geschoffeerd of erger en wacht de rest in angstige onzekerheid af of ook zij getroffen zullen worden. De sjiitische bevolking in Awamiya en Qatif in het oosten van het land (waar ook de oliebronnen liggen, een niet onbelangrijk detail) verkeert door de toegenomen repressie in openlijke staat van opstand. In het zuidoosten van het land zijn velen misnoegd over de voortdurende aanvallen en invallen van de Houthis en het Jemenitische leger en moeten sommigen daarvoor zelfs vluchten. Tot slot zijn er de naar Saoedische normen drastische besparingen die MbS heeft opgelegd en waarvan hij er al een aantal heeft moeten terugschroeven, die hem ook bij de bevolking in het algemeen veel sympathie hebben gekost.

Vroeg of laat zal er bijna onvermijdelijk aanzienlijke tegenstand ontstaan doordat MbS de drie pijlers van de Saoedische machtsstructuur tegelijk en fundamenteel aanvalt en ondermijnt, op een moment dat de economie al slabakt door de lage olieprijs. Het repressieve beleid van een man die er niet voor terugdeinst om zijn eigen neven en ooms en andere openbare figuren met aanzien aan fysieke marteling te onderwerpen, genereert een eigen dynamiek van verzet. In de maanden vóór de aanhouding van de prinsen werden al honderden politieke en religieuze dissidenten gearresteerd en intussen lijkt er ook een zuivering van officieren in het leger aan de gang te zijn. Zowel binnenlandse als buitenlandse investeerders, zenuwachtig over de drastische inbeslagnames van bedrijven en bezittingen, zijn hun kapitaal aan het terugtrekken uit het land.

Ook het buitenlandbeleid van MbS kost hem internationaal bondgenoten: de blokkade tegen Qatar werd niet bepaald breed opgevolgd, de 'kidnapping' van de Libanese premier Hariri zette niet alleen kwaad bloed in Libanon maar ook in Frankrijk en andere Europese landen, Turkije koos eerder al de kant van Qatar tegen Saoedi-Arabië en bondgenoten als Jordanië en de Palestijnse Autoriteit voelen zich geschoffeerd en misbruikt⁵. Egypte, nochtans een nauwe bondgenoot, blokkeerde enkele dagen geleden in de Arabische Liga het voorstel van Saoedi-Arabië om Libanon uit de Liga te zetten en riep MbS eerder al op tot kalmte. De emir van Koeweit noemt MbS een *raging bull*.

De nu schaamteloos openlijke samenwerking van Saoedi-Arabië met Israël wordt ook niet bepaald enthousiast ontvangen bij regeringen in de Arabische landen en in de bredere moslimwereld. Meer en meer invloedrijke bankiers en investeerders trekken aan de alarmbel en noemen Saoedi-Arabië een 'irrationele speler'⁶. Hoewel MbS vooralsnog de steun lijkt te hebben van premier Netanyahu in Israël en van president Trump in de VS en bepaalde figuren uit diens entourage (vooral Trumps schoonzoon Jared Kushner die met de regelmaat van een klok in Riyadh te vinden is) kijkt een groot deel van het Amerikaanse establishment de toestand met lede ogen aan. Een week geleden verscheen in de *New York Times* (de officiële spreekbuis van het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken) een artikel dat eindigde met de volgende onheilspellende alinea: "*The State Department official [...] said that its diplomats, the Pentagon and the Central Intelligence Agency all felt "growing alarm" that Prince Mohammed "is behaving recklessly without sufficient consideration to the likely consequences of his behavior, and that has the potential to damage U.S. interests."*"⁷ Gezien de vele binnenlandse tegenstanders die MbS al heeft gemaakt, ook in het leger en de Nationale Garde, lijkt het niet ondenkbaar dat er met Amerikaanse steun een (tegen)coup georganiseerd zou kunnen worden.

⁵ <http://www.middleeasteye.net/news/exclusive-jordan-braces-turmoil-saudis-rush-embrace-israel-1491957420>

⁶ <https://www.cnbc.com/2017/11/23/saudi-arabia-has-become-an-irrational-actor-in-the-middle-east-says-analyst.html>

⁷ Ben Hubbard, "The Upstart Saudi Prince Who's Throwing Caution to the Winds", NYT 14/11/2017 <https://mobile.nytimes.com/2017/11/14/world/middleeast/saudi-arabia-mohammed-bin-salman.html>

DE MISLUKTE AANSLAG OP DE STABILITEIT IN LIBANON

HET VERRASSENDE ONTSLAG VAN EEN PREMIER

Gekker wordt het niet, dachten de Libanezen toen hun premier vanuit Saoedi-Arabië zijn ontslag aanbood en zich vervolgens twee weken niet liet zien. Wat een doorzichtige poging was om Libanon te ontworpen, blijkt echter het omgekeerde effect te sorteren. Een analyse.

Op 4 november 2017, de dag waarop Saoedi-Arabië de oprichting van een anti-corruptiecommissie en de arrestatie van tientallen prinsen, politici en zakenmensen aankondigde, kwam er eerder al een ander, even schokkend bericht uit het land. Op de Saoedische zender *Al Arabiya* las Saad Hariri, de premier van Libanon, tot ieders verrassing een perstekst voor waarin hij meedeelde ontslag te nemen als eerste minister van het land aan de Middellandse Zee. Hij hield een voor zijn doen onkarakteristieke tirade tegen Iran en Hezbollah, die hij beschuldigde van inmenging in Arabische zaken. Hij dreigde ermee dat “de armen van Iran in de regio afgesneden zullen worden” en beweerde dat die twee actoren een moordaanslag op zijn leven beraamden.

Het is een understatement van jewelste dat deze stunt alom de wenkbrauwen deed fronsen. Het is niet alleen volledig ongehoord dat een premier van een land zijn ontslag aankondigt vanuit een ander land, maar er leek in Libanon tot op dat moment ook geen vuilte aan de politieke lucht te zijn. De regering die Hariri voorzat (en tot nader order nog altijd voorziet, aangezien zijn ontslag niet van kracht wordt tot hij het persoonlijk komt melden aan de president van Libanon, Michel Aoun, in het presidentiële paleis in Baabda) was nauwelijks elf maanden eerder aangetreden na jarenlange moeizame onderhandelingen tussen de politieke kampen in het land. Het is een 'regering van nationale eenheid', waarin zowel de 'pro-westerse' en door de Saoedi's gesteunde 14-maartbeweging als de 'pro-Iraanse' 8-maartbeweging zetelt.

Beide kampen zijn vernoemd naar de respectieve data waarop ze in 2015 elk een massale betoging organiseerden, toen er een einde kwam aan de Syrische aanwezigheid in Libanon na de

moord op Rafik Hariri, de vader van Saad Hariri, en zelf ex-premier. Het 8-maartkamp bestaat uit Hezbollah, Amal (ook een sjiiitische partij), de Vrije Patriottische Beweging (de grootste christelijke partij) en een aantal kleinere bondgenoten. De 14-maartbeweging bestaat uit Hariri's partij (soennitisch), de Libanese Forces en de falangisten (christelijke partijen), de PSP (de grootste druzische partij) en kleinere bondgenoten en onafhankelijke politici.

Die regering van nationale eenheid consolideerde in feite de samenwerking die al sinds 2014 de facto bestond tussen alle partijen en die ervoor gezorgd heeft dat Libanon, na een eerste reeks bomaanslagen in 2013 en 2014, niet noemenswaardig werd meegesleept in de Syrische oorlog. In die oorlog vochten en vechten leden van beide kampen aan verschillende kanten mee. Een verregaande samenwerking tussen het leger, de diverse veiligheidsdiensten en Hezbollah – een samenwerking die de steun geniet van alle Libanese partijen en politici – heeft ervoor gezorgd dat het land tegen alle verwachtingen in een oase van rust en vrede blijft in de 'turbulentie' van de omliggende landen.

In Libanon werd na de verklaring van Hariri op 4 november onmiddellijk beweerd dat hij, als leider van de 14-maartbeweging en zelf houder van een Saoedisch paspoort, door MbS onder druk was gezet om ontslag te nemen, temeer daar er geen noemenswaardige spanningen waren binnen of buiten de regering. Het taalgebruik in zijn mededeling was duidelijk dat van Saoedi-Arabië en niet dat van Hariri. Het argument dat Hariri vreesde voor een (door Iran en/of Hezbollah georganiseerde) aanslag op zijn leven, werd binnen een paar uur als een verzinsel afgedaan door alle Libanese veiligheids- en inlichtingendiensten (inclusief de nauw aan Hariri's eigen partij gelieerde politie, de *Internal Security Forces* of ISF). Kopstukken van zijn eigen partij Mustaqbal (Toekomstpartij) vielen uit de lucht. De president van Libanon, de met Hezbollah geallieerde christen Michel Aoun (leider van de Vrije Patriottische Beweging) en parlementsvoorzitter Nabih Berri (van de sjiiitische partij Amal) deelden mee dat ze het ontslag van Hariri

niet aanvaardden tot hij dat persoonlijk zou komen aanbieden en dat ze Hariri verder bleven beschouwen als premier.

Het lijkt er sterk op dat MbS met dit maneuver de bedoeling had om Libanon te destabiliseren en sektarische onlusten te doen oplaaien om het land alsnog mee te sleuren in de Syrische chaos. Enkele weken vóór Hariri ontboden werd in Riyadh, was er al consternatie ontstaan over een tweet van de ultrasektarische Saoedische minister voor Golfzaken Thamer

LEBANON SAYS NO

De zaken liepen echter niet zoals MbS had verwacht. Toen Hezbollah-leider Nasrallah op 5 november een toespraak hield waar heel Libanon met spanning en ongerustheid naar uitgekoken had, benadrukte hij dat Hezbollah Hariri beschouwde als een “gevangene van Riyadh”, dat de partij Hariri niet weet wat hij onder druk had gedaan en dit beschouwde als een ongeoorloofde en verregaande inmenging van Saoedi-Arabië in binnenlandse Libanese aangelegenheden. Een lang en amusant deel van Nasrallahs toespraak bestond uit een opsomming van alle nederlagen die MbS sinds zijn machtsovername in 2015 had geleden (in Jemen, Syrië, Bahrein en Qatar) en een toelichting hoe machteloos de Saoeds stonden tegenover Hezbollah en Iran. Maar Nasrallah eiste vooral de vrijlating van Hariri, kondigde aan dat Hezbollah dit beschouwde als een belediging van heel Libanon en alle Libanezen, benadrukte dat Hezbollah de stabiliteit en eenheid van Libanon zou verdedigen en riep iedereen op tot kalmte. De gevreesde sektarische onlusten zouden niet van de kant van Hezbollah komen, zoveel was duidelijk, en dat heeft het land voorlopig gered.

De daaropvolgende dagen verschenen in de straten van Beiroet – en specifiek in wijken waar de 8-maartbeweging sterk staat – posters van Hariri met daarop “Wij staan allemaal aan jouw kant”. In een ongeziene wending volgden vrijwel alle Libanese politici en topfiguren en het grootste deel van de bevolking Nasrallahs redenering en oproep. Er kwamen geen betogingen of rellen, er volgden geen onderling gescheld en beschuldigin-

al-Sabhan, die stelde dat Hezbollah “omvergeworpen” moest worden, gevolgd door een interview op een Libanese zender waarin hij “verbluffende komende ontwikkelingen” aankondigde. Hij had niet overdreven, zo zou al snel blijken. Zo stelde Saoedi-Arabië na het ontslag van Hariri dat Libanon “de oorlog had verklaard aan het koninkrijk”. Het land riep zijn inwoners terug uit Libanon en verspreidde het gerucht dat een bataljon Saoedische F-15's op een luchtmachtbasis in Cyprus klaarstond om Libanon aan te vallen.

gen en de Libanese staat beschouwde Hariri officieel als de gevangene van het Saoedische regime en als de legitieme regeringsleider en eiste zijn terugkeer. Daarmee heeft MbS iets verwezenlijkt waar niemand voor hem ooit in geslaagd is: alle Libanese neuzen in dezelfde richting zetten. Dat was natuurlijk niet zijn bedoeling, maar de man lijkt dan ook een zeldzaam talent te hebben voor het verwezenlijken van het omgekeerde van wat hij wil bereiken.

De oorlog die in Jemen snel orde op zaken zou stellen en “de Jemenieten zou bevrijden van de Houthis-beweging” heeft in Jemen ongeziene chaos, hongersnood en ellende veroorzaakt. De Houthis zijn na meer dan twee jaar verre van verslagen en Riyadh wordt nu integendeel zelf getroffen door raketten. De isolatie van Qatar om het land te dwingen een Saoedische koers te varen en zich te conformeren aan de lijn van de Samenwerkingsraad van de Arabische Golfstaten GCC, een samenwerkingsverband van Saoedi-Arabië, Koeweit, Qatar, Bahrein, de Verenigde Arabische Emiraten en Oman, heeft er rechtstreeks toe geleid dat het land zich nauwer heeft aangesloten bij Iran en Turkije en dat de GCC in de praktijk disfunctioneel is geworden. De Saoedische steun aan islamistische ‘rebellens’ in Syrië was natuurlijk geen initiatief van MbS, maar ook op dat front heeft Saoedi-Arabië een flinke nederlaag moeten incasseren nu Assad aan de macht blijft. En nu lijkt hij zelfs de trouwe Libanese bondgenoten te vervreemden van het koninkrijk.

» DUBBELE NATIONALITEIT

Saad Hariri zit in ieder geval in een lastig parket. Dat is al langer het geval en begon niet op de dag dat MbS hem heeft gekidnapt en onder huisarrest in Riyadh heeft geplaatst, maar op het moment dat MbS de macht naar zich toe begon te trekken na de dood van koning Abdoellah en het aantreden van Salman in 2015.

Hariri's vader Rafik was een Libanees die vanaf de jaren 1970 zijn fortuin had gemaakt in Saoedi-Arabië. De onderwijzer ontvluchtte net als veel van zijn landgenoten de oorlog en startte er een bouwonderneming, Saudi Oger. Toen hij in 1978 het paleis van de toenmalige koning Khalid mocht bouwen, was zijn succes gemaakt. Als dank kregen hij en zijn gezin niet alleen de Saoedische nationaliteit, want in het koninkrijk vielen en vallen ook vette overheidscontracten ten deel aan hen die in de gratie weten te komen van een machtige tak van de familie Saoed. Binnen enkele jaren was Saudi Oger met duizenden werknemers uitgegroeid tot een van de grootste bouwondernemingen van Saoedi-Arabië, dat toen volop zijn basisinfrastructuur aan het uitbouwen was. En daar bleef het niet bij.

Aan het eind van de jaren 1980 werd Rafik Hariri als diplomaat attaché teruggestuurd naar zijn land, waar hij een belangrijke rol speelde bij het beëindigen van de toen al vijftien jaar durende Libanese (burger)oorlog. Dat was een schoolvoorbeeld van de befaamde Saoedische *checkbook diplomacy*, waarbij Hariri in naam van het koninkrijk alle partijen in de oorlog net zoveel geld toestopte tot ze zich bereid toonden om het vechten te staken. Dat was op zich een goede zaak, maar alle militieiders en krijgsheren bleven wel het gebied behouden dat ze veroverd hadden en kregen algehele immuniteit voor vervolging. Een aantal van hen zetelt vandaag nog altijd in het Libanese parlement en een van hen is momenteel zelfs president van het land. De oorzaken van het conflict werden nauwelijks aangepakt en tot vandaag zinderen de spanningen nog altijd na onder de oppervlakte van het dagelijkse leven in Libanon, klaar om opnieuw uit te barsten wanneer de kans zich voordoet.

Zijn diplomatieke missie legde Rafik Hariri geen windeieren. Door de contacten die hij had gelegd en zijn aanzien als vertegenwoordiger van het rijke Saoedi-Arabië, haalde de Libanese bouwfirma Solidère in publiek-private partnerschappen lucratieve contracten binnen voor de wederopbouw van Beiroet. Daarin vertegenwoordigde Hariri niet zelden zowel de private kant (als ondernemer) als de publieke kant (als eerste minister), en dat leidde tot een heel lucratieve schemerzone. Een groot deel van de financiering van die wederopbouw gebeurde bovendien door leningen van de staat bij zijn eigen bank.

Na de moord op Rafik Hariri in 2005 erfde Saad Hariri de politieke en zakelijke business van zijn vader, tot grote onvrede van zijn oudere broer Bahaa. Hij werd op zijn beurt premier van Libanon (sinds 2016 is hij aan zijn tweede termijn bezig) en de zaken bleven goed gaan. Tot Hariri's beschermheer koning Abdoellah in 2015 stierf en MbS Abdoellahs Shammar-tak van de familie en hun beschermelingen buiten spel begon te zetten. Toen Saudi Oger in de problemen raakte (onder meer door achterstallige betalingen en verbroken contracten vanwege de Saoedische staat, die Saudi Oger nog zo'n 7 miljard dollar schuldig is) weigerde MbS overbruggingskredieten te verlenen aan Oger. Zo'n 40.000 werknemers wachten nog altijd op achterstallig loon en de schuld aan de Saoedische banken bedraagt naar verluidt zo'n 3 miljard dollar.

De anti-corruptiecampagne die MbS momenteel voert, is specifiek gericht op "onterechte betalingen" die zijn uitgevoerd tijdens Abdoellahs bewind en die volgens hem zo'n 100 miljard bedragen. Saudi Oger is daarbij betrokken en die betrokkenheid betekent enerzijds dat MbS een manier heeft om Saad Hariri onder druk te zetten en anderzijds dat zijn huisarrest ook past in het grotere plaatje van de andere aanhoudingen die niet toevallig allemaal op dezelfde dag plaatsvonden. Eén prins kwam die dag ook om in een helikopterongeval waarvoor de Saoedische staat tot vandaag nog geen oorzaak gegeven heeft. Bepaalde bronnen stellen dat de prins probeerde te vluchten voor zijn arrestatie en dat de helikopter werd neergehaald. Een andere prins zou zijn neergeschoten in een schietpartij tussen zijn bodyguards en de politie die hem kwam arresteren.

SEKTARISCH CONFLICT

Op diezelfde bewogen dag landde er ook een raket die was afgeschoten door de Houthis op de internationale Koning Khaled-luchthaven bij Riyadh. Volgens de Saoedi's was de raket op het nippertje onschadelijk gemaakt met het Amerikaanse Iron Dome-afweersysteem, maar het is niet duidelijk of dat ook effectief zo was. In ieder geval grepen de Saoedi's deze oorlogsdaad meteen aan om te beweren – zonder enig bewijs aan te dragen – dat de raket was geleverd door Iran en afgevuurd door Hezbollah.

En daarmee komen we meteen bij de kern van Hariri's ontslag vanuit Riyadh. Dat kadert in het agressieve anti-Iraanse beleid dat MbS al van bij zijn aantreden heeft gevoerd. Saoedi-Arabië, dat tot 1979 uitstekende betrekkingen had met de sjah van Iran, is sindsdien radicaal gekant tegen de Islamitische Republiek. Niet alleen vormt die republiek een reële bedreiging voor het Saoedische koningschap door een republikeins en tot op bepaalde hoogte democratisch islamitisch staatsmodel naar voren te schuiven, maar de sjah was ook de 'politieman in het Midden-Oosten' voor de VS en dus ook een beschermheer van het pro-Amerikaanse Saoedische regime zelf. Het is niet toevallig dat vlak daarna, in 1981, de Samenwerkingsraad van de Arabische Golfstaten, oorspronkelijk enkel een militair samenwerkingsverband, het leven zag.

DE LACHENDE DERDE

Het gedwongen ontslag van Hariri vanuit Riyadh moet in die optiek worden gezien: het was een poging om sjiïeten en soennieten in Libanon tegen elkaar op te zetten, niet alleen als een wraakactie na het verlies van de 'rebellens' in Syrië, maar ook in een poging om het sektarisch discours te behouden. Opvallend is dat de Israëlische premier Netanyahu het Saoedische verhaal over Libanon meteen overnam en nog dezelfde dag aan alle Israëlische ambassades wereldwijd een rondzendbrief stuurde waarin hen werd opgedragen het Saoedische verhaal te bevestigen. Israël en Saoedi-Arabië werken al enkele jaren steeds openlijker samen. De beide landen vinden elkaar in hun gemeenschappelijke vijandschap tegenover Iran. Samen met

Sinds de Amerikaanse invasie van Irak in 2003 en de al even contraproductieve Israëlische aanval op Libanon in 2006 heeft de politieke invloed van Iran vanuit Saoedisch oogpunt schrikbarende proporties aangenomen. De 'sjiïtische halvemaaan' – een term die koning Abdoellah van Jordanië in 2004 lanceerde – is ondertussen nog versterkt door de recente overwinning van de As van het Verzet (zoals de betrokkenen die halvemaaan-vormige regio zelf noemen) in Syrië. Hezbollah is een substantiële speler in die as en is door het Syrische conflict zelf uitgegroeid van een guerrillaleger tot een regulier leger en een regionale macht. De Saoedische machthebbers – die sinds 1979 voor zichzelf de rol van regionale 'politieman' ten dienste van de VS opeisen – zien al deze ontwikkelingen met lede ogen aan en proberen ze uit alle macht tegen te houden. Het belangrijkste discours dat ze in die machtsstrijd hebben aangewend, was sektarisch: ze probeerden het conflict te herleiden tot een conflict tussen sjiïeten en soennieten. Dat discours klinkt hoe langer hoe ongeloofwaardiger sinds de soennieten in Irak en Syrië in groten getale tegen Al Qaida en IS vechten. In Jemen, waar de Houthis zaidieten zijn (wat iets heel anders is dan de twaalver sjiïeten van Iran) en waar de Iraanse invloed nog altijd onbewezen blijft, klonk dat discours altijd al hol. Ook de eenheidsregering die sinds een jaar in Libanon de stabiliteit bewaart, helpt dat sektarische verhaal ondermijnen.

Hariri ontbood Saoedi-Arabië ook de Palestijnse leider Mahmoud Abbas naar Riyadh, waar ze hem opdroegen het komende voorstel voor vrede tussen Israël en Palestina te aanvaarden (nog voor iemand weet wat dit voorstel zal inhouden). Het lijkt erop dat MbS Israël heeft gevraagd om Libanon opnieuw militair aan te vallen in de nasleep van het sektarische conflict dat hij hoopte te veroorzaken. Verschillende bronnen spreken in dat verband over een financiële beloning die MbS zou hebben toegezegd en die in de miljarden dollar zou lopen.

Of Israël dat ook zou hebben gedaan indien het conflict er gekomen was, lijkt twijfelachtig. De militaire top in het land is zich terdege bewust van de toegenomen sterkte van Hezbollah,

dat de Israëli's ondertussen vrijwel evenveel pijn kan doen als Israël de Libanezen, en van de verregaande veranderingen in de regio sinds 2006. Een aanval op Libanon zal deze keer niet enkel militair beantwoord worden door Hezbollah, maar ook door het Libanese leger, het Syrische leger en de diverse Iraakse en Iraanse milities die tegen IS gevochten hebben en die allemaal aanwezig zijn in Syrië. Daarnaast is ook het Russische leger nog aanwezig in Syrië – dat is een *wildcard* die Israël terdege zal moeten consulteren alvorens een militair avontuur te starten.

Maar Israël is natuurlijk sowieso de lachende derde die wint bij deze affaire, in de eerste plaats door de toenemende normalisering van de samenwerking tussen Israël en Saoedi-Arabië en andere golfstaten. Op 15 november kwam bijvoorbeeld voor

het eerst in de geschiedenis een Israëlische generaal (Eisenkot) uitgebreid aan het woord in de Saoedische media en het hoofd van de Israëlische inlichtingendienst kondigde aan dat er nauwer zal worden samengewerkt met de Saoedische eenheid. Het anti-Irandiscours van Israël wordt eveneens versterkt door het anti-sjiitische discours van MbS.

Daartegenover staat dan weer dat de Libanese minister van Buitenlandse Zaken Gibran Bassil vanuit Moskou heeft verklaard dat de twee landen op het punt staan een overeenkomst te sluiten over de gezamenlijke uitbating van het enorme gasveld voor de Libanese kust dat Israël ook opeist, en dat de poging om Libanon te destabiliseren een poging was om die uitbating te verhinderen.

DE AFTOCHT GEBLAZEN?

Het heeft (voorlopig) dus allemaal niet mogen zijn. Na de verengde tegenreacties in Libanon en internationale oproepen vanuit de VS en Europa om de oorlogsretoriek te milderen en de stabiliteit van Libanon niet in gevaar te brengen, verscheen Saad Hariri op maandag 13 november opeens weer op het toneel. In een interview vanuit Riyadh met een journaliste van zijn eigen zender *Mustaqbal* sprak Hariri opnieuw op verzoevende en gematigde toon over Hezbollah en Iran en kondigde hij aan weldra te zullen terugkeren naar Libanon en opnieuw te willen onderhandelen met de 8-maartbeweging. Velen merkten op dat Hariri zich tijdens het interview nogal vreemd gedroeg. Zijn absurde antwoord op de vraag waarom hij al meer dan een week incommunicado was in Riyadh ("Ik was aan het mediteren") stelde niemand echt gerust.

MbS kondigde dezelfde dag ook het einde aan van de blokkade van Hodeida aan, de laatste open haven van Jemen. Die blokkade werd ingesteld na de raketaanval op Riyadh. Hodeida is de enige haven waarlangs voedsel- en medische hulp de uitgehongerde en door cholera getroffen Jemenitische bevolking kan bereiken. De VN en internationale hulporganisaties trok-

ken al een week aan de alarmbel over deze oorlogsdaad, die de al meer dan twee jaar aangehouden maritieme blokkade van Jemen nog verergerde.

Het is onduidelijk welke politieke toekomst Hariri nog heeft in Libanon na dit incident, dat hem veel van zijn geloofwaardigheid heeft gekost (al heeft het zijn populariteit bij de Libanezen vergroot). Saoedi-Arabië heeft nog tal van mogelijkheden om de Libanese regering onder druk te (blijven) zetten. Financieel is Libanon bijvoorbeeld tot op grote hoogte afhankelijk van Saoedisch kapitaal. Zo'n 250.000 Libanezen werken als expat in het koninkrijk en Libanon zou in een grote financiële crisis terechtkomen als die terug naar huis zouden worden gestuurd. Die expats vervullen echter doorgaans technische kader- en managementfuncties waarin ze niet zo snel te vervangen zijn zonder ook de Saoedische economie aanzienlijke schade te berokkenen. Het terugtrekken van de Saoedische inwoners uit Libanon sorteerde niet veel effect, omdat hun plaats als belangrijke toeristische groep al sinds het begin van het Syrische conflict is ingenomen door Syriërs, Irakezen en Europeanen.

Israël heeft duidelijk laten blijken dat het niet van plan is om

in opdracht van de Saoedi's een moeilijke oorlog aan te vatten. De onvoorwaardelijke steun van Trump en Kushner aan MbS blijkt niet gedeeld te worden door minister van Buitenlandse Zaken Rex Tillerson en de rest van de Amerikaanse regering, noch door het Pentagon of de CIA. Het lijkt er dus op dat MbS niet veel mogelijkheden heeft om onmiddellijk terug te slaan.

De algemeen secretaris van Hezbollah Nasrallah waarschuwde op 6 november al voor een mogelijke manier waarop fase 2 zich zou kunnen manifesteren: zelfmoordterroristen – het traditionele wapen van de Saoeds – die in dit geval via Israëliisch grondgebied naar Libanon zouden worden geloodst. Hij verwees daarbij naar een precedent dat net had plaatsgevonden en waarin zelfmoordterroristen met banden met al-Nusra via het door Israël bezette deel van de Golanhoogte de Syrische grens overstaken om aanslagen te plegen in een Druzisch dorp. Het is trouwens niet ondenkbaar dat er in Libanon zelf nog slapende cellen zijn die geactiveerd kunnen worden.

Verder is er ook nog het feit dat MbS een impulsief en onbesuisd man is, die al heeft aangetoond geen goede verliezer te zijn. Als lid van de onmetelijk rijke koninklijke familie is hij opgegroeid met het idee dat hij slechts een bevel hoeft te geven om dienaars en *yesmen* allerhande te laten rondsnellen om al zijn wensen werkelijkheid te laten worden en beschikt hij niet over een uitgebreid arsenaal politieke tactieken of strategieën. Geduldig onderhandelen vindt hij tijdverlies en hij is niet geneigd om snel advies van meer ervaren actoren te zoeken of te aanvaarden. In dat opzicht is het niet verwonderlijk dat hij het zo goed kan vinden met Trump en Kushner en met zijn vriend Mohammed bin Zayed, de kroonprins van Abu Dhabi en volgens veel bronnen de architect van de machtsovername van MbS binnen Saoedi-Arabië. Zijn minister van Buitenlandse Zaken Adel Jubeir, die zich tijdens de hele affaire merkwaardig stil heeft gehouden, kondigde op 17 november aan dat “Saoedi-Arabië overlegt met zijn bondgenoten over de middelen om Hezbollah onder druk te zetten” en “dat een beslissing zal worden genomen wanneer de tijd rijp is”, in een boodschap waarin hij Hezbollah en Iran nog altijd beschuldigde van agressie.

REEDS VERSCHENEN MO*PAPERS

2017

- dec 2017: Saoedi-Arabië: revolutie van bovenaf (*Bart Peeters*)
- nov 2017: Als je geschoren wordt, moet je stilzitten - Hoe de financiële sector mobiliseert tegen een Europese transactietaks (*Lisa Kastner*)
- okt 2017: Besparingsbeleid vergroot ongelijkheid, ontwikkeling vereist echte investeringen (*UNCTAD*)
- mei 2017: Beschikt Rusland werkelijk over een gaswapen? (*James Henderson*)
- mei 2017: Armoede is de echte oorzaak van honger, agro-ecologie de oplossing (*Esmeralda Borgo*)
- jan 2017: Waarom is Oeganda militair zo actief in de regio van de Grote Meren? (*Martijn Engels*)

2016

- dec 2016: 25 jaar Belgische multilaterale samenwerking
Kan een kleine speler groot worden in multilateraal verband? (*Kris Panneels*)
- dec 2016: De multilaterale ontwikkelingssamenwerking.
Wat we samen doen, doen we beter? (*Kris Panneels*)
- okt 2016: De strijd om de Europese ontwikkelingsbudgetten (*Dirk Brems en Sarah Hulsmans*)
- jul 2016: Hervrederingssamenwerking (*Gorik Ooms*)
- mei 2016: Humanitaire hulp voor deze tijd? (*Overseas Development Institute*)
- apr 2016: Buen vivir: Komt het goede leven uit Zuid-Amerika? (*Eduardo Gudynas*)
- mar 2016: De EU als "ontwikkelingsland", De universele ontwikkelingsagenda van de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen in het Europees beleid (*Dirk Brems en Julie Lamsens*)
- mar 2016: Europa redden door de democratie te herstellen (*Stephen Bouquin en Karin Verelst, Thomas Fazi*)
- feb 2016: Anno 2016 is ontwikkeling niet meer wat ze is geweest (*Emiel Vervliet*)
- jan 2016: De stille revolutie van sociaal ondernemers, Sociaal ondernemerschap als nieuwe benadering voor internationale solidariteit? (*Fons van der Velden en Pol De Greve*)

2015

- nov 2015: Het ei van Columbus voor ontwikkelingssamenwerking? (*Dirk Brems en Tina Tindemans*)
- okt 2015: Textielarbeidsters hebben sociale bescherming nodig (*Sarah Vandoorne*)
- okt 2015: De twijfelachtige kleuren van groen geld (*Gert Van Hecken en Kahlil Baker*)
- sep 2015: Zijn de opkomende landen nu gevestigde machten? (*Dries Lesage, Stijn Sintubin, Ng Sauw Tjhoi, Laurent Delcourt, Jef Van Hecken, Karin Debroey, Lien Verpoest*)
- apr 2015: Moeten kernwapens gewoon verboden worden? (*Tom Sauer*)
- apr 2015: Een TTIP van sluier: meer vrijhandel dient de winst, niet de mensen (*Emiel Vervliet*)
- jan 2015: De ontwikkelingssamenwerking voorbij? (*Marcus Leroy*)

2014

- december 2014: Wet breekt nood, Toekomst voor rondtrekkende veehouders in Afrika? (*Koen Van Troos*)
- november 2014: #LuxLeaks (*Kristof Clerix / ICIJ*)
- oktober 2014: Nog steeds gelukkig getrouwd? Een gouden bruiloft in de ontwikkelingssamenwerking (*Gijs Justaert*)
- juli 2014: Wordt de geopolitieke kaart van het Midden-Oosten hertekend? (*David Criekemans*)
- juni 2014: We zijn allemaal verschillend. U ook? (*Rachida Lamrabet*)
- mei 2014: Gouden tijden voor de rijken? (*Paul Krugman*)
- apr 2014: Kunnen voorbehoedmiddelen de wereld redden? (*Simon Calcoen*)
- mrt 2014: Gaan de groeilanden een diepe duik tegemoet? (*Pierre Salama*)
- feb 2014: Buitenlandse berichtgeving is dood, leve de mondiale journalistiek? (*Gie Goris*)
- feb 2014: Is Afghanistan klaar voor 2014? (*Thomas Ruttig*)
- jan 2014: Ligt Pakistan op het Arabisch schiereiland? (*Bruno De Cordier*)

2013

- dec 2013: Schept microkrediet slechts een illusie van ontwikkeling? (*Milford Bateman en Ha-Joon Chang*)
- sep 2013: Kan Afrika zijn ontwikkeling zelf financieren uit hogere belastingsopbrengsten? (*Mick Moore*)
- jun 2013: Is uw gsm goud waard?
- apr 2013: Wat weten we (niet) over het geweld in Oost-Congo? (*Koen Vlassenroot, Steven Spittaels, Kris Berwouts en Nadia Nsayi*)
- apr 2013: Bestaan de Zapatisten nog? (*François Hautart*)
- feb 2013: Kan rijst West-Afrika voeden? (*Saartje Boutsen en Jan Aertsen*)
- feb 2013: Hoe komt het dat Afrika de Millenniumdoelstellingen niet haalt? (*Dimetri Van den Meerssche*)

2012

- okt 2012: Genetisch gewijzigd voedsel als oplossing voor het hongereprobleem? (*Hielke Van Doorslaer*)
- sep 2012: Kan zwart-Afrika voedselzekerheid bereiken? (*UNDP*)
- sep 2012: What is the Rise of South-South relations about? (*Sanoussi Bilal*)
- apr 2012: Hoe inclusief is onze ontwikkelingssamenwerking? (*PHOS*)
- mar 2012: Brengen verkiezingen meer democratie in Congo? (*Mieke Berghmans en Nadia Nsayi*)
- mar 2012: Wat na Busan? (*Bert Jacobs*)
- mar 2012: Kan de politiek de ontwikkelingssamenwerking redden? (*Alex Duncan en Gareth Williams*)
- feb 2012: Wordt het precariaat een nieuwe sociale klasse? (*Guy Standing*)
- feb 2012: Waarheen met de revoluties in Egypte en Syrië? (*Brigitte Herremans, Pieter Stockmans en Majd Khalifeh*)

2011

- nov 2011: Kan armoede overwonnen worden? (*Abhijit Vinayak Banerjee en Esther Duflo*)
- nov 2011: Is India goed bezig? (*Jean Drèze en Amartya Sen*)
- nov 2011: Een keerpunt voor sociale bescherming wereldwijd? (*Gijs Justaert en Bart Verstraeten*)
- okt 2011: Heeft ontwikkelingshulp zijn tijd gehad? (*Marcus Leroy*)
- okt 2011: 7 billion: development disaster or opportunity? (*Hania Zlotnik and Fred Pearce*)
- sep 2011: Erkenning van de Palestijnse staat: een game changer? (*Brigitte Herremans*)
- jun 2011: Een uitweg uit de nieuwe voedselcrisis? (*Saartje Boutsen*)
- mei 2011: Is het einde van de bevolkingsgroei werkelijk in zicht? (*Ronald C. Schoenmaeckers*)
- apr 2011: Waarom gelijkheid beter is voor iedereen (*Richard Wilkinson en Kate Pickett*)
- mar 2011: Welke toekomst voor de ontwikkelingssamenwerking? (*Nemat Shafik*)
- feb 2011: Realiteit of mythe? Minerale rijkdom als motor van het geweld in het oosten van Congo (*Rachel Perks en Koen Vlassenroot*)

2010

- dec 2010: Heeft Congo kans van slagen? (*Tom De Herdt, Kristof Titeca en Inge Wagemakers*)
- nov 2010: Heeft de crisis het draagvlak van ontwikkelingssamenwerking ondermijnd? (*Tom De Bruyn & Ignace Pollet*)
- nov 2010: De laatste energiecrisis? Betekent piekolie het einde van de homo Petroliensis? (*Elias Verbanck*)
- sep 2010: Wat doet China in Afrika en Latijns-Amerika? (*John Vandaele & Marc Vandepitte*)
- sep 2010: De millenniumdoelstellingen: wachten op de grote doorbraak? (*Lonne Poissonnier & Rudy De Meyer*)
- jun 2010: Hoe goed zijn Brazilië, China en India in armoedebestrijding? (*Emiel Vervliet*)
- mei 2010: Why is poverty a human right crisis? (*Irene Khan and Steven Vanackere*)
- mei 2010: Wat is nu eigenlijk goed bestuur? (*Emiel Vervliet*)
- apr 2010: Is er Apartheid in het Heilige land? (*Korneel De Rynck*)
- mar 2010: Water zonder grenzen? Het regionaal belang van het Afghaanse water (*Benjamin Sturtewagen*)
- feb 2010: Wat met de Cubaanse revolutie na Fidel Castro? (*Marc Vandepitte*)
- feb 2010: Leidt klimaatverandering tot oorlogen? (*Harald Welzer en Jamie Shea*)
- jan 2010: Mogen we nog dieren eten in tijden van klimaat- en voedselcrisis? (*Jonathan Safran Foer en Louise Fresco*)

2009

- nov 2009: Spionage in het hart van Europa? (*Kristof Clerix*)
- nov 2009: Hebben de ngo's hun ziel verkocht aan de minister van Ontwikkelingssamenwerking? (*Jean Reynaert en Patrick Develtere*)
- okt 2009: Chaos in Afghanistan en Pakistan? (*Ahmed Rashid en Jef Lambrecht*)
- sep 2009: De 'Gele Reus' in ademnood? (*Samia Suys*)
- sep 2009: Is ontwikkelingshulp verantwoordelijk voor de armoede in Afrika? (*Dambisa Moyo en Kumi Naidoo*)
- jul 2009: Is dit de nieuwe kolonisering? (*International Food Policy Research Institute, The Economist, vertaling Emiel Vervliet*)
- jun 2009: Kan de G20 de wereld redden? (*Emiel Vervliet*)
- apr 2009: Hoezo, vrije meningsuiting? (*Ruddy Doom en Sofie Van Bauwel*)
- mar 2009: Hebben financiële speculanten 120 miljoen mensen honger laten lijden? (*Peter Wahl, vertaling en samenvatting door Emiel Vervliet*)
- mar 2009: What is the status of human rights in Iran? (*Shirin Ebadi*)
- feb 2009: Hoe zien wij Gaza? (*Ruddy Doom en Simone Korkus*)

2008

- dec 2008: Wat is waardig werk? (*Emiel Vervliet*)
- nov 2008: Betalen de armen de prijs van een slecht beleid? (*Saar Van Hauwermeiren*)
- okt 2008: Hoeveel armen zijn er nu eigenlijk? (*Emiel Vervliet*)
- okt 2008: Blinkt alle goud? (*Catapa*)
- jul 2008: Door welke lens kijken wij naar China? (*Kristof Decoster*)
- jun 2008: Heeft Congo iets aan zijn mijnen? (*Raf Custers*)
- jun 2008: Wie zorgt er voor een échte groene revolutie? (*Jan Aertsen en Dirk Barrez*)
- mei 2008: Kan onverschilligheid dodelijk zijn? (*Forum for African Investigative Reporters, vertaling en samenvatting: Emiel Vervliet*)
- mar 2008: Levert de traditie de oplossing? (*Bert Ingelaere*)
- feb 2008: Kunnen boeren de wereld redden? (*Saartje Boutsen*)
- jan 2008: Neemt de inkomensongelijkheid in de wereld toe of af? (*Emiel Vervliet*)

2007

- dec 2007: Waar de kassa altijd rinkelt? (*Internationaal Vakverbond, vertaling: Emiel Vervliet*)
- dec 2007: Is er leven na Kyoto? (*Simon Calcoen, Peter Tom Jones, Edith Vanden Brande en Alma De Walsche*)
- okt 2007: Zijn de EPA's levensgevaarlijk? (*Marc Maes*)
- sep 2007: Ligt de Afrikaanse hemel in Barcelona? (*Roos Willems, vertaling: Emiel Vervliet*)
- jun 2007: Hoe erg is het klimaat eraan toe? (*IPCC, vertaling: Emiel Vervliet*)
- jun 2007: Redt de minister van Financiën het klimaat? (*Aviel Verbruggen, vertaling: Emiel Vervliet*)
- jun 2007: Viva el populismo? (*Emiel Vervliet en Alma De Walsche*)
- mar 2007: Veertig jaar bezetting - Hoe lang nog? (*Ludo De Brabander & Brigitte Herremans*)

Al deze MO*papers kunnen gratis
gedownload worden op www.MO.be/papers

